

УДК 323.1:314.151.3-054.72]:316.46.058"2026"
DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2026.34.32>

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ПРОГНОСТИЧНОМУ ВИМІРІ 2026 РОКУ: ПОЛІТИКО-МІФОЛОГІЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

Ростецька Світлана,
доктор політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID ID: 0000-0002-3836-8922

Статтю присвячено комплексному політологічному аналізу процесів трансформації національної ідентичності українських біженців у контексті пролонгованої міграційної кризи станом на 2026 рік. Автор розглядає динаміку ідентифікаційних параметрів вимушених мігрантів, висвітлюючи ризики «тихої асиміляції» та ерозії національного ядра під тиском тривалого перебування в культурно відмінному середовищі. Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні політико-міфологічного підходу для пояснення стійкості національної самосвідомості. Акцентовано увагу на тому, що в умовах територіального розриву з державним центром саме регіональна ідентичність та локальні політичні міфи стають ключовими психологічними стабілізаторами («якорями») національного самоусвідомлення.

У роботі проаналізовано емпіричні дані міжнародних інституцій (UNHCR, IOM) та прогностичні звіти 2024–2026 років, що дозволило виявити тенденцію до формування «гібридної лояльності» серед української діаспори. Обґрунтовано необхідність переходу від традиційних репатріаційних стратегій до інноваційної моделі «мережевої нації». Автор доводить, що збереження суб'єктності України у довгостроковій перспективі залежить від впровадження інструментів екстериторіальної політичної лояльності, зокрема множинного громадянства та цифрової суб'єктності через державні платформи. Особливу увагу приділено методології структуризації політичного простору, де ідентичність розглядається як результат безперервної міфологізації та інституційної підтримки зв'язків із батьківщиною. Сформульовано рекомендації для державної політики, спрямовані на запобігання деструкції національного тіла держави та конвертацію міграційного виклику в ресурс глобального впливу через розвиток мережевих структур «глобального українства».

Ключові слова: національна ідентичність, регіональна ідентичність, українські біженці, політичний міф, мережева нація, множинне громадянство, асиміляція, цифрова суб'єктність, держава, політичні процеси.

Svitlana Rostetska. Transformation of the National Identity of Ukrainian Refugees in the Prognostic Dimension of 2026: Politico-Mythological and Institutional Aspects

The article provides a comprehensive political analysis of the transformation of Ukrainian refugees' national identity within the context of the prolonged migration crisis as of 2026. The author examines the dynamics of identification parameters among forced migrants, highlighting the risks of 'silent assimilation' and the erosion of the national core under the pressure of long-term residence in a culturally distinct environment. The scientific novelty of the study lies in the application of a politico-mythological approach to explain the resilience of national self-awareness. Particular emphasis is placed on the fact that, amidst the territorial rupture with the state centre, regional identity and local political myths become key psychological stabilisers ('anchors') of national self-perception.

The study analyses empirical data from international institutions (UNHCR, IOM) and prognostic reports for 2024–2026, identifying a trend towards the formation of 'hybrid loyalty' within the Ukrainian diaspora. The author substantiates the necessity of shifting from traditional repatriation strategies to an innovative 'networked nation' model. It is argued that preserving Ukraine's sovereignty and agency in the long term depends on implementing instruments of extraterritorial political loyalty, notably multiple citizenship and digital subjectivity via state platforms. Special attention is devoted to the methodology of structuring political space, where identity is viewed as the result of continuous mythologisation and institutional support for ties with the motherland. Recommendations for public policy are formulated, aimed at preventing the destruction of the state's national body and converting the migration challenge into a resource for global influence through the development of 'global Ukrainian' network structures.

Key words: national identity, regional identity, Ukrainian refugees, political myth, networked nation, multiple citizenship, assimilation, digital subjectivity, state, political processes.

Масштабна військова агресія РФ проти України спричинила найважчу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, яка станом на початок 2026 року набула рис затяжного та системного виклику для всього світового співтовариства. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) [13], кількість біженців з України у світі наблизилася до 5,75 млн осіб, з яких переважна більшість – понад 5,2 млн – перебувають у країнах Європи. Паралельно з зовнішньою міграцією, критичним залишається питання внутрішнього переміщення: близько 3,7 млн осіб залишаються внутрішньо переміщеними особами (ВПО) всередині України, причому 73% з них перебувають у статусі вигнання понад два роки. Такі показники свідчать про те, що гуманітарна ситуація у 2026 році вимагає не лише екстреної допомоги, а й довгострокових стратегій збереження національної ідентичності та політичної суб'єктності мільйонів громадян, які опинилися поза межами своїх домівок.

Динаміка трансформації ідентичності українців за кордоном у 2026 році визначається дедалі більшим розривом між потребою у безпеці та прагненням зберегти зв'язок із батьківщиною. На четвертому році повномасштабного конфлікту спостерігається небезпечна тенденція до «стабілізації вигнання», коли тимчасовий захист де-факто перетворюється на сталу інтеграцію в культурно відмінне середовище. Це підтверджується зростанням гуманітарних потреб – за оцінками UNHCR [13], у 2026 році допомоги потребуватимуть близько 10,8 млн осіб всередині країни та сотні тисяч біженців у сусідніх країнах, таких як Польща, Румунія та Молдова.

Пролонговане перебування за кордоном, супроводжуване інтенсивними повітряними атаками на цивільну інфраструктуру України, створює умови для «психологічного відчуження», де економічна стабільність у країнах-реципієнтах починає переважати над емоційною готовністю до повернення. Як зазначає Е. М. Лібанова [3], це стає фундаментальною загрозою для людського капіталу держави, провокуючи ризики незворотної депресії демографічного потенціалу.

Наукова актуальність дослідження зумовлена необхідністю переходу від реактивних моделей допомоги до проактивного «мережевого націєтворення». В умовах, коли значна частина громадян зіткнулася з викликами безпеки та зруйнованої інфраструктури, виникає потреба у створенні екстериторіального простору української ідентичності. Традиційні методи культурної дипломатії виявляються недостатніми перед обличчям системної деструкції життєвого простору. Дослідження потребує аналізу того, як за умов фізичної відсутності на території України зберігається відчуття приналежності до єдиного політичного організму. Питання стоїть не лише у збереженні мови чи традицій, а у формуванні нової моделі «глобального українства», де державна політика має забезпечити правову та ментальну тяглість приналежності до нації попри кордони, спираючись на новітні інструменти, зокрема цифрову суб'єктність та множинне громадянство [4].

Метою статті є комплексний політологічний аналіз сучасних загроз національній ідентичності українських біженців у прогностичному вимірі 2026 року та теоретичне обґрунтування нової моделі державної політики, здатної забезпечити регенерацію національного самоусвідомлення в умовах пролонгованого переміщення.

Завданням дослідження є: здійснення компаративного аналізу трансформації ідентифікаційних параметрів українських мігрантів на основі актуальних даних міжнародних моніторинґів; виявлення ключових ризиків асиміляції та ерозії національного самоусвідомлення в культурно відмінному середовищі; комплексний аналіз потенціалу політико-правових інструментів, зокрема множинного громадянства, у контексті підтримки зв'язків із батьківщиною; формулювання рекомендацій щодо вибудови проактивної державної політики збереження ідентичності українців як «мережевої нації».

Методологічний апарат цієї статті базується на міждисциплінарному підході, що поєднує інструментарій політичної антропології, неоінституціоналізму та політичної прогностики. В основі дослідження лежить розуміння національної ідентичності не як застиглої етнічної даності, а як динамічного процесу самоідентифікації суб'єкта в мінливому політичному просторі. Теоретичним фундаментом роботи слугує концепція етносимволізму Ентоні Сміта, яка акцентує увагу на стійкості «національного ядра» через збереження міфів, символів та історичної пам'яті, що є критично важливим для аналізу спільнот у вигнанні [7].

Цей підхід доповнюється концепцією транснаціональних соціальних полів П. Левітт та Н. Глік Шиллер, яка дозволяє обґрунтувати феномен «одночасності» (simultaneity) – здатності мігрантів бути інтегрованими в нове середовище, залишаючись активними суб'єктами українського соціокультурного простору [12]. Крім того, залучено теорію Т. Файста щодо «перехресного членства» (overlapping membership), яка пояснює трансформацію громадянства з суто територіального в мережевий інструмент лояльності [11].

Для забезпечення емпіричної достовірності дослідження та формування прогнозних сценаріїв на 2026 рік було використано метод екстраполяції трендів на основі аналізу стратегічних документів міжнародних організацій. Ключовими джерелами стали моніторинги UNHCR [13] та звітність Центру економічної стратегії [9], дані яких дозволяють верифікувати динаміку намірів мігрантів щодо повернення та їхні потреби у соціальній інтеграції. Методологія також включає аналіз макроструктурних ризиків щодо «вимивання» людського капіталу та довгострокових наслідків інтелектуальної асиміляції українців у країнах ЄС, представлених у вітчизняних аналітичних доповідях [3, 8].

Особливу увагу приділено методу компаративного аналізу даних із різних країн-реципієнтів, що дозволяє виявити загальні закономірності ерозії національної ідентичності залежно від політики інтеграції, яку проводить держава перебування. Поєднання кількісних даних міжнародних інституцій із якісним аналізом політико-філософських концепцій дозволяє не лише зафіксувати поточний стан української спільноти за кордоном, а й науково обґрунтувати необхідні зміни у державній політиці України, спрямовані на збереження суб'єктності нації як «мережевої структури».

Вклад основного матеріалу. Аналіз трансформаційних процесів у структурі національної самосвідомості українських біженців у період 2022–2026 рр. свідчить про глибоку кризу традиційних ідентифікаційних матриць. На четвертому році вимушеного переміщення критичного значення набуває фактор «символічного дистанціювання» від державного центру, що зумовлено тривалим розривом безпосередніх соціальних практик. Як ґрунтовно доведено у наших дослідженнях, національна ідентичність не є статичним утворенням, а виступає результатом функціонування політичного міфу, який структурує реальність і надає сенсу колективному існуванню [5]. В умовах вигнання старий політичний міф, орієнтований на територіальну цілісність, часто вступає в когнітивний дисонанс із повсякденним досвідом біженця, що призводить до «ідентичної розмитості». За нашою методологією, ідентичність потребує постійного відтворення через міфологізацію політичного простору, і якщо держава не пропонує актуального міфу «нації в русі», його місце займають адаптивні стратегії країни-реципієнта [6].

Аналіз динаміки трансформації ідентифікаційних параметрів українських біженців протягом 2022–2026 рр. дозволяє зафіксувати деструктивні тенденції за декількома ключовими векторами. По-перше, спостерігається критичне зниження наміру повернутися: якщо у 2022 році цей показник становив 75–80%, то на початок 2026 року він коливається в межах 35–38%. Основними чинниками такої трансформації є тривалість конфлікту та глибока соціальна інтеграція в країнах перебування, що детально висвітлено у звітах Центру економічної стратегії [9] та дослідженнях V. Vakhitov [14]. По-друге, суттєвих змін зазнала мовна поведінка: від домінування української мови як символу спротиву у перші роки війни до переходу на змішані форми спілкування та активної мовної асиміляції дітей у відмінному культурному середовищі [3; 8].

По-третє, відбулася трансформація пріоритетів лояльності. Безумовна орієнтація на інтереси України заміщується «гібридною лояльністю», де соціальні гарантії ЄС починають конкурувати з політичним корінням. Така прагматизація ідентичності зумовлена відсутністю гарантій безпеки на батьківщині. Нарешті, ключовим ідентифікаційним маркером стає не загальнодержавна, а регіональна чи локальна приналежність (земляцтва). Регіональна ідентичність виступає фундаментом для збереження цілісності в кризові періоди [6]. У 2026 році українці за кордоном швидше ідентифікують себе через приналежність до конкретної громади чи «малої батьківщини», ніж через абстрактні державні інститути. Це підтверджується даними моніторингу ЦЕС [9], де зафіксовано, що соціальна згуртованість у межах регіональних земляцтв є значно вищою, ніж у загальних діаспорних організаціях.

Проте, попри стійкість регіональних зв'язків, загальна динаміка ідентифікації викликає занепокоєння. Згідно з аналітичними доповідями НІСД [8], значна частина мігрантів демонструє ознаки відчуження від політичного життя України. Системною загрозою для національного коду стає мовна ерозія та освітня дезадаптація молоді. Елла Лібанова наголошує, що втрата демографічного потенціалу супроводжується «ментальним неповерненням», де мова виступає першим бар'єром, що руйнується під тиском інтеграції [3]. За відсутності проактивної державної політики ці процеси набувають незворотного характеру. У цьому контексті війна радикалізувала ідентичність на початковому етапі, але тривале вигнання її «охолоджує», перетворюючи національну приналежність на етнографічний релікт, позбавлений політичної суб'єктності [8].

З огляду на зафіксовані тенденції асиміляції, державна політика України у 2026 році має вийти за межі традиційного заклик до фізичного повернення, трансформувавшись у стратегію формування «мережевої нації». Сучасна українська діаспора потребує нової інституційної рамки (Diaspora 2.0), де лояльність до держави підтримується не територіальною присутністю, а включеністю у спільний політичний та цифровий простір [10]. У цьому контексті ключовим запобіжником юридичного відчуження

біженців виступає запровадження множинного громадянства. Аналіз О. Ромців [4] та дані порівняльних досліджень [1] підтверджують, що правове закріплення статусу громадянина України за особами, які отримали паспорт країни ЄС, розглядається мігрантами як фундаментальний акт визнання їхньої належності до нації. Це корелює з концепцією «перехресного членства» Т. Faist [11], де множинне громадянство суттєво знижує рівень психологічного розриву з батьківщиною та стає інструментом збереження суб'єктності.

Важливим складником цієї моделі є цифрова суб'єктність. Реалізація ідеї «держави в смартфоні» створює екстериторіальний простір ідентичності. Як зазначає J. Culp [10], у цифровізованих суспільствах демократичне громадянство трансформується: політична активність у цифровому вимірі є не лише засобом збереження ідентичності, а й інструментом «м'якої сили», де мігранти стають активними суб'єктами лобювання національних інтересів. У 2026 році громадянська ідентичність стає головним чинником стійкості держави, оскільки вона дозволяє оперувати людським капіталом незалежно від ліній державних кордонів [8].

Проте інституційні заходи мають супроводжуватися смисловим наповненням – формуванням привабливого образу «глобального українця», який є інтегрованим у західний світ, але залишається частиною національного проєкту. Таким чином, державна політика має базуватися на стратегічному трикутнику: правовий зв'язок (множинне громадянство) – цифрова залученість (мережева держава) – ідеологічний протекціонізм (новий політичний міф).

На основі методу сценарного прогнозування політичних процесів до 2030 року можна виділити три вектори взаємодії держави з біженцями. Репатріаційна (традиційна) модель, що базується на адміністративних закликах, демонструє слабкий вплив та високий ризик асиміляції через формування у громадян почуття провини. Асиміляційна (пасивна) модель, за якої відсутні системні дії з боку держави, призведе до критичної позначки – повної втрати другого покоління мігрантів. Натомість Мережева (прогресивна) модель, ключовими інструментами якої є множинне громадянство та цифрові хаби, прогнозує сильний вплив на ідентичність та низький рівень асиміляції завдяки збереженню постійної лояльності до національного центру.

Розгляд сучасних політико-правових інструментів свідчить, що станом на 2026 рік традиційна парадигма взаємодії з діаспорою потребує докорінної ревізії. Перехід від «пасивного збереження» до «активного мережування» дозволяє конвертувати міграційну кризу в ресурс глобального впливу, де кожен українець за кордоном стає носієм національних інтересів, підкріплених інституційною підтримкою держави [4]. Успішність такої трансформації залежить від життєздатності нового політичного міфу, що апелює як до загальнодержавних цілей, так і до стійких локальних ідентифікацій [5; 6]. У 2026 році саме регіональна приналежність виступає тим психологічним «якорем», який утримує суб'єктність індивіда в межах національного поля, запобігаючи остаточному розчиненню українства в європейському мультикультуралізмі. Це підводить нас до необхідності чіткого структурування отриманих результатів у загальнодержавному вимірі.

Висновки: Узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що станом на 2026 рік національна ідентичність українських біженців трансформувалася з тимчасового стану у фазу довготривалої інтеграції. Феномен «стабілізації вигнання» зумовив формування «гібридної лояльності», де прагматична соціалізація в країнах реципієнтах переважає над готовністю до повернення. Це створює загрозу розмивання національного ядра, що вимагає переходу держави до стратегії активного дистанційного утримання людського капіталу.

Фундаментальним чинником стійкості нації в умовах розсіювання виступає регіональна ідентичність. Регіональний міф, заснований на локальних прив'язках до громад, стає захисним каркасом, що підтримує зв'язок із батьківщиною через механізми «малої» ідентифікації. Розвиток мережевих зв'язків між локальними громадами та їх представниками за кордоном є стратегічним запобіжником асиміляції української спільноти.

Майбутнє української суб'єктності залежить від інституціалізації моделі «мережевої нації». Запровадження множинного громадянства та розширення цифрової суб'єктності дозволяють конвертувати міграційний виклик у ресурс глобального впливу. У прогностичному вимірі до 2030 року лише визнання «глобального українства» як екстериторіальної структури забезпечить цілісність, демографічну та політичну стабільність держави.

Література:

1. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо множинного громадянства в зарубіжних державах. *Дослідницька служба Верховної Ради України*. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33072.pdf>
2. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 272 с.
3. Лібанова Е. М. Демографічні виклики Україні та стратегія збереження людського капіталу. *Вісник Національної академії наук України*. 2023. № 10. С. 39–46. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/visnyk/article/view/39-46>
4. Ромців О. І. Множинне громадянство: чи справді українське законодавство потребувало модернізації? *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 11. С. 234–239. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/39.pdf>
5. Ростецька С. І. Регіональна ідентичність і національна держава: політика неприйняття та пошук компромісів у політичному просторі сучасної Європи: монографія. Одеса: Гельветика, 2021. 313 с.
6. Ростецька С. І. Регіональний міф як засіб формування регіональної ідентичності. *Регіональні студії*. 2019. № 17. С. 46–50.
7. Сміт Е. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращука. Київ: Основи, 1994. 224 с.
8. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2024 – на початку 2025 рр. : аналіт. доповідь. Київ : НІСД, 2025. 48 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/stan-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-v-ukrayini-u-2024-na>
9. Центр економічної стратегії. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. Київ: ЦЕС, 2023. 78 с. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-report/>
10. Culp J. Democratic Citizenship Education in Digitized Societies: A Habermasian Approach. *Educational Theory*. 2023. Vol. 73, No. 2. P. 178–203. DOI: 10.1111/edth.12573. URL: <https://hal.science/hal-04958843/document>
11. Faist T. Dual Citizenship as Overlapping Membership. Migration Policy Institute. 2007. 18 p. URL: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/faist-final%5B1%5D.pdf>
12. Levitt P., Glick Schiller N. Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *International Migration Review*. 2004. Vol. 38, No. 3. P. 1002–1039. URL: <https://globaldecentre.org/wp-content/uploads/2020/07/Levitt-Glick-Schiller-Conceptualizing-Simultaneity-A-Transnational-Social-Field-Perspective-on-Society.pdf>
13. UNHCR. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
14. Vakhitov V., Zaika N., Kandul S. Return intentions of Ukrainian refugees: The role of national identity and pride. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*. 2025. Vol. 115. 102344. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214804325001193>

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026